כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת שופטים ■ ג' אלול ה'תשפ"א ■ 11.08.2021 ■ גליון מס' 645

אחריות האדם על עצמו

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הצו למינוי שופטים ושוטרים אעפ"י שהוא מכוון לכלל הציבור נכתב בתורה בלשון יחיד: "שופטים ושוטרים **תתן לך**", יש בכך רמז שנוסף למצווה הציבורית להקים מערכת משפט לדון את העם ומשטרה שתרתיע את העבריינים ותשמור על שלום הציבור, יש על כל אחד ואחד מישראל להיות קודם כל **השוטר והשופט של עצמו**. הדבר מזכיר לנו את המעשה ברבי לוי יצחק מברדיטשב שטייל בערב פסח לאחר ביעור חמץ עם שמשו ברחובות ברדיטשב ופגש בגוי אחד, העמידו רבי לוי יצחק ושאל אותו בלחישה: האם יש ברשותך סחורות (שהיו מוברחות) הבאות מעבר לגבול? יש וישׁ! השיבו הגוי, ככל אשר תאווה נפשך, והתשובה הזו חזרה על עצמה גם מגוי שני ושלישי שפגש בדרכו. הניחם רבי לוי ופנה לרחוב היהודים, פגע באדם מישראל ושאלו: שמא יש בידו משהו חמץ למכור לו, חמץ?! נרתע היהודי לאחוריו, בערב פסח אחר חצות, חס ושלום, וכך היתה תשובת כל יהודי שפגש בדרכו. הלך רבי לוי יצחק לבית הכנסת, פתח את ארון הקודש ופנה ליושב בשמים ואמר: ריבונו של עולם, ראה את עמך ישראל איזה עם נאמן הוא לך, קיסר רוסיה הוא מלך אדיר, ברשותו אלפי שוטרים ומאות אלפי חיילים, יש לו בתי משפט ובתי סוהר להושיב בהם את העבריינים, ובכל פינת גבול עומד חייל או שוטר השומר שלא להבריח למדינה סחורה אסורה, ואעפ"כ כמעט כל אזרח שני מבריח ומוכר את סחורתו לכל דורש. ואתה כתבת לנו בתורתך: "לא יראה ולא ימצא לך חמץ בכל גבולך", ולא העמדת עלינו לא שוטרים ולא חיילים, ואעפ"כ אין אפילו משהו חמץ בבית ישראל בשעת האיסור.

יחד עם זאת אין אנו יכולים להתכחש לצורך של גורם ההרתעה בחברה האנושית, כבר אמרו חז"ל [אבות פ"ג מ"ב]: "אלמלי מוראה של מלכות איש את אחיו חיים בלעו". אבל מי שחושב שבמערכת הרתעה בלבד יוכל למנוע את הפשיעה הוא חי בטעות. הטיפול הראשוני למניעת הפשיעה הוא באמצעות **החינוך**, אבל גם כאן לא כל מערכת חינוכית ולא כל תכנית לימודים נותנת את התשובה הנכונה לפשיעה ולעבריינות, וכבר אמרו חז"ל [קדושין ל ב]: "בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין". באגרותיו [אג' קע] כותב **הראי"ה**: "מטרת החינוך היא להכשיר את האדם לצורתו המתוקנת, שהנקודה המרכזית שבה היא לעשותו **טוב וישר**". החינוך צריך להכשיר את האדם שידע לתפקד בחייו בצורה נכונה ומתוקנת, שלא יהיו בה קלקולים ולא עיוותים, אלא לעשותו טוב וישר. וממשיך שם הראי"ה: כי מאז אברהם אבינו שיצא להודיע בעולם אמת זו, הכירה כנסת ישראל כי הקריאה בשם ה' והשרשת ידיעה זו בעולם היא ההכשרה היותר בטוחה להגדיל את יושרו וטובו של האדם, ולכן יש להציב במרכז החינוך היהודי את לימוד התורה, ההלכתית המחשבתית והרגשית, ואילו שאר המקצועות הכלליים הנלמדים הבאים **להכשיר את האדם למלחמת החיים ולהרחיב את אופק ההשכלה**, יש להם מקום, אבל כמדרגה שניה של החינוך ולא עצם מטרתו.

גם הנורמות והסביבה החברתית הן משפיעות על תפקודו של האדם, חברה שאין בה קווים אדומים, המאפשרת פתיחות מתירנית בחיי היום יום שלה, אל תופתע מכישלונות חינוכיות. את המחדל הזה מתארים לנו חז"ל [ברכות לב א]: "משל לאדם אחד שהיה לו בן, הרחיצו וסכו והאכילו והשקהו, ותלה לו כיס על צווארו, והושיבו על פתח של זונות - **מה יעשה הבן ולא יחטא**?!". חברה השוטפת את בניה בסרטי מין אל תתפלא על ריבוי מקרי האונס בקרבה, חברה המציגה סרטי אלימות ופשע אל תופתע מתופעות של אלימות ושפיכות דמים. כל עוד תתעלם החברה **מגורמי החטא** ותתמקד במערכה ההרתעה והענישה בלבד, אין סיכוי שתצליח להתגבר על הפשיעה. החברה הישראלית חייבת לקחת את עצמה בידיים, לא לתת לקיצונים, מופקרים ורודפי בצע לשלוט עליה, היא חייבת להחזיר את האדם אל המחויבות המוסרית שלו לעשותו אחראי על גורלו, ככתוב: "שופטים ושוטרים תתן לך" שכל פרט ופרט מבני ישראל יהיה השופט והשוטר של עצמו. ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

מי האיש
במהלך יציאת עם ישראל לקרב. עומד הכהן משוח המלחמה, ומכריז על שלושה סוגי אנשים. שכולם...
המשך בעמ' 2

שו"ת קיץ
האם ניתן להקל בבישול על ידי עובד זר לחולה סיעודי?
בפרשת חקת כותבת התורה, שבני ישראל פונים לסיחון מבקשים ממנו לעבור בארצו בדרך לארץ ישראל...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
דאג לבניו של ה' וה' דאג לו לכליה
שלום לכם, שמי חיים דפנה ואני מתגורר במודיעין עילית. אני אברך כולל ואב למשפחה ברוכה...
המשך בעמ' 5

שביבים
- *נשאר אותו בחור כשהיה*
- *שאלה מלפני 50 שנה*
- *עוד ביצה לארוחת בוקר*
- *הבין את הרמז*
- *מגבעת הכספת...*

המשך בעמ' 6

סוד הניצחון נגד יצר הרע
"כי תצא למלחמה על אויביך" [שלהי פרשת שופטים] מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שהכתוב בא לרמוז...
המשך בעמ' 8

וישיב חרבו אל נדנה
תפילה נפלאה שחיבר רבי נתן מברסלב זיע"א, למנוע ולהינצל ממגיפה. אקטואלי מתמיד בימים...
המשך בעמ' 9

מי האיש

/ הרב איתמר הרשקו

במהלך יציאת עם ישראל לקרב. עומד הכהן משוח המלחמה, ומכריז על שלושה סוגי אנשים. שכולם חוזרים מהמערכה, לביתם. ולא יוצאים עם שאר העם למלחמה.

הסוג הראשון - הינו מי שבנה בית, אך טרם חנכו.

הסוג השני - מי שנטע כרם, אך טרם חיללו בארבע שנות גידול.

והסוג השלישי - מי שאירס אישה, אך טרם כנסה לביתו.

יחד איתם חוזרים, גם כל אלו היראים מהמלחמה. או שיראים מהעבירות שבידם[1].

אך למרות חזרתם מהמערכה, הם כן יוצאים אליה מלכתחילה. ורק כאשר מגיעים לקצה הארץ, הם משוחררים[2]. לעסוק במלאכת תיקון הדרכים. וסיפוק כל הנצרך, לאנשים עורכי המלחמה.

התורה נתנה להם, את העניין הזה. כדי לשמור על רוח הלחימה, הנצרכת להיות במערכה. שישנם שלושה דברים עיקריים, המתרחשים במלחמת הרשות[3].

בזמן המצור, כורתים את עצי הסרק שמסביב לעיר. אך לא ניתן לעשות כן, עם עצי המאכל[4]. ואם יצא האדם שנטע כרם ולא חיללו, ויבוא למצור. יתחמץ לבבו עליו, בזכרו את הכרם המחכה לו בבית. והוא עלול לפגוע, ברוח הלחימה.

לאחר שפורצים לעיר, בתים רבים נהרסים ונשרפים בה[5]. ואם נבקש ממי שבנה, בית חדש וטרם חנכו. לשרוף את בתי האויב. הוא עלול להימנע מכך. בהעלותו על ליבו, את הבית שלו שטרם נחנך.

ולבסוף צריכים עורכי המלחמה, להרוג כל זכר בעיר. ולהשאיר רק את הנשים, אותן הם ייקחו עמם. ואם נאמר למי שארס אשה זה מכבר, אך טרם כנסה. שיעשה כן, עם נשות העיר. הוא עלול להימנע מכך, בהעלותו את זכר אשתו המחכה לו[6].

ולכן שלושת סוגי האנשים האלו. נחשבים בדיוק כמו היראים. הן אלו המפחדים, מקשרי המלחמה. העלולים להטיל מורך, בלב אנשי המלחמה האחרים. והן אלו היראים, מהעבירות שבידם. שלא תעמוד להם זכותם, לנצח במלחמה. ועצם נפילתם, תביא למפלת שאר העם.

וכשם ששבים היראים, כך שבים גם אלו העלולים להפריע במלחמה. אך למרות זאת, הם מסייעים מבחוץ, לאנשי המלחמה. בכך שהם מתקנים את הדרכים, ומספקים מים ומזון לאחיהם.

רק בדרך זו, כולם בכלל אנשים המה. ואף מי שלא נלחם, נשאר כ'איש'[7].

וכבר העיד עלינו שלמה המלך. כולך יפה רעיתי ומום הן בך, אלו אנשי המלחמה[8].

1 - **הירא ורך הלבב** רבי עקיבא אומר כמשמעו שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה רבי יוסי הגלילי או' הירא מעבירות שבידו ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם שלא יבינו שהם בעלי עבירה והרואהו חוזר או' שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה - רש"י דברים כ, ח

2 - **כקרבכם אל המלחמה** סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם... **ולא יעבור עליו** דבר הצבא **לכל דבר** שהוא צורך הצבא, לא לספק מים ומזון ולא לתקן דרכים. אבל החוזרים מעורכי המלחמה על פי כהן, כגון בנה בית ולא חנכו או ארס אשה ולא לקחה, מספיקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים (ספרי, סוטה מג). **יהיה לביתו** אף בשביל ביתו. אם בנה בית וחנכו, ואם נטע כרם וחללו, אינו זז מביתו בשביל צורכי המלחמה - שם כ, ב. ו-כד, ה

3 - במלחמת הרשות הכתוב מדבר כמו שמפורש בענין כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו' - שם כ, י

4 - כי תצור אל עיר ימים רבים להלחם עליה לתפשה לא תשחית את עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור. רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה - דברים כ, יט- כ

5 - כמו שהיה במלחמת סיחון ועוג, וכמו ששרף יהושע את בתי יריחו והעי

6 - מי האיש הירא ורך הלבב כמשמעו שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא ייראו ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה שנאמר אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כמי ששפך דמי הכל שנאמר ולא ימס את לבב אחיו כלבבו והרי מפורש בקבלה ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא שנאמר כי עשה יעשה ה' לאדוני בית נאמן כי מלחמות ה' אדוני נלחם ורעה לא תמצא בך וגו' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך - רמב"ם הלכות מלכים ומלחמותיהם, פרק ז הלכה טו

7 - כל אנשים שבמקרא ל' חשיבות - רש"י במדבר יג, ג

8 - מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות, שנאמר את כל השלל וגו'. ועליהם מפורש בקבלה "שניך כעדר הרחלים וגו'" אף אנשי המלחמה שביך כולם צדיקים - שם לא, יא

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

האם ניתן להקל בבישול על ידי עובד זר לחולה סיעודי?

הרב יגל שליט"א מארח את הרב יגאל גרוס שליט"א / בית ההוראה המרכזי לדיינות / דין

בפרשת חקת כותבת התורה, שבני ישראל פונים לסיחון מבקשים ממנו לעבור בארצו בדרך לארץ ישראל ומבטיחים שישתו רק מימי באר. מפסוקים אלו, בהם משה מבקש מסיחון לעבור בארצו ומבטיח שיישתו רק מים בעוברם, דרשו חז"ל שיש מאכלים מסויימים שאסור לאוכלם כאשר גוי בישל אותם.

האם כלי שבישל בו גוי זקוק להגעלה? הרשב"א (תורת הבית הארוך) סבר, שכשם שחז"ל אסרו בישולי גויים, כן אסרו את פליטתם, וממילא כלי שבישל בו גוי חייב בהגעלה. הטור (יו"ד קיג) הביא בשם אביו הרא"ש שחלק וסבר, שמכיוון שאיסור בישולי נכרים מדרבנן, לא החמירו חכמים בבליעתם, ובלשון הבית יוסף (שם) שסיכם את הדברים:

"הרשב"א בתורת הבית הארוך (צה ע"ג) כתב, ולעניין כלים שבישל בהם הגוי לפנינו דבר שיש בו משום בישולי גוים מסתברא שצריכין הכשר דכל שאסרוהו חכמים פליטתו כמוהו. וכתב הטור לא נהירא לאדוני אבי הרא"ש ז"ל, ושאין צריך לחוש לזה כלל שלא החמירו בבישולי עובדי גילולים לאסור פליטתו."

להלכה השולחן ערוך (יו"ד קיג, טז) פסק כדעת האוסרים, אך כתב שגם כלי חרס ניתן להגעיל (למרות שבדרך כלל אי אפשר), כיוון שאיסור זה מדרבנן. עוד יש להוסיף, שבדף לפרשת מטות מסעי (שנה ד') נראה, שלדעת חלק מהפוסקים הכלים בזמן הזה כלל לא בולעים, ולכן וודאי שכלי שבישל בו גוי לא זקוק להגעלה, והדיון שייך רק לפוסקים הסוברים שגם בזמן הזה יש להגעיל.

בעקבות הפסוק ממנו לומדים על איסור בישולי גויים, נעסוק השבוע בשאלה, האם יש מקום להקל באיסור זה במקרה בו אדם סיעודי זקוק לעזרת עובר זר, עזרה הכוללת בישול. מקרה נפוץ זה כולל לא מעט בעיות הלכתיות, אך גם מספר פתרונות.

האם מותר לעובד זר לבשל לחולה סיעודי? כדי לענות על שאלה זו ראשית יש לפתוח בדיון הפוסקים אלו מאכלים נאסרו בבישול גוי, שהרי כפי שעולה מפסוקי התורה לא כל מאכל שמגיש הגוי ליהודי נאסר באכילה ובשתייה (שהרי למשל מים הותר להם לשתות). למעשה הגמרא במסכת עבודה זרה (לח ע"א) מביאה מחלוקת בין האמוראים בשאלה זו: לדעת הישיבה בסורא, כל דבר שזקוק לבישול כדי לאוכלו - יש בו משום בישולי גויים. משום כך ירקות וכדומה, אינם נכללים בגזירה, כי אפשר לאוכלם חיים. בישיבה בפומבדיתא חלקו וסברו שירקות נכללות בגזירה, ורק מאכלים שאינם מספיק חשובים כדי לעלות על שולחן מלכים (למשל גרעינים), אין בהם משום איסור בישולי גויים. מה הסברא להקל במאכלים אלו? הרמב"ם כתב, שהסיבה המרכזית לגזירה לאיסור בישולי גויים היא החשש שמא יווצר קירוב בין היהודי לגוי, ובמאכל פשוט או שאין הכרח לבישול, הגוי לא יזמין את היהודי לביתו, ואין חשש שתיווצר קירבה. אפשרות נוספת כתב הרשב"א (תורת הבית ז, ג) שמכיוון שמדובר במאכלים פשוטים, גם אם היהודי יאכלם בבית הגוי לא תיווצר קירבה.

להלכה נפסק בשולחן ערוך (יו"ד קיג, א) כדעת רוב הראשונים שניתן להקל כשתי הדעות, כיוון שאיסור בישולי גויים הוא רק גזירה מדרבנן. אמנם, רוב המאכלים בחיי היום יום זקוקים לבישול רציני, עולים על שולחן מלכים ואף מלפתים בהם את הפת (כמו בשר, דגים חביתות ועוד), אך ייתכן שגם למאכלים אלו יש פתרון זמין וקל, לפחות לחלק מהשיטות.

כפי שנראה בהמשך, בנוסף לאיסור לאכול מבישולי גויים חז"ל אסרו לאכול במקרים מסוימים אף לחם שאפאו גוי, אם כי גזירה זו קלה מבישולי גויים. למשל, הגמרא כותבת, שאם היהודי משתתף באפיית הלחם בהדלקת התנור - אין זה נחשב פת גויים האסורה באכילה. נחלקו הראשונים האם היתר זה נאמר גם בבישולי גויים:

א. הר"ן (טו ע"ב בדה"ר) סבר, שרק באפיית לחם הקלו בהסקת התנור, כיוון שהיא מלאכה משמעותית בהכנתו, אבל בבישול שאר דברים הדלקה של האש בלבד אינה מספיקה. ראייה לשיטתו הביא מדברי הגמרא הכותבת, שבשר לא נחשב בישולי גויים אם ישראל מניחו על האש, משמע שצריך להשתתף בבישול ממש ולא רק בהדלקת האש, ובלשונו:

"מיהו (= ומכל מקום) דווקא בפת, לפי ששגירת התנור היא מלאכה מיוחדת בו, אבל בשאר תבשילין לא. והכי מוכחא כולה שמעתין דאמרינן שופתת אשה קדרה, ואמרינן הניח ישראל בשר על גבי גחלים ומשמע דהדלקת האש בלחוד לא מהני (=לא מועילה) וכן כתבו הראשונים ז"ל, ואין בדבר ספק כלל."

כדבריו פסק להלכה גם הריב"ש (סי' תקיד), וכן הסכימו הפוסקים הספרדים וביניהם השולחן ערוך (יו"ד קיג, ו), הבן איש חי (חקת, יח) והרב עובדיה (יביע אומר יו"ד ה, י). לשיטתם לא די שהיהודי יניח את הקדירה על האש, אלא צריך שבזכות הנחתו המאכל יתבשל לפחות שליש בישול ובדומה להלכות שבת ('בישול בן דורסאי').

ב. בניגוד לדעת הפוסקים הנ"ל, הרמ"א (דרכי משה אות ד) פסק בעקבות המרדכי (תתלא) ותרומת הדשן, שנוהגים להתיר את בישולי השפחות הגויות שהיו מבשלות בבתי היהודים, כי וודאי אחד מבני הבית חיתה בגחלים במהלך הבישול. יוצא מדבריו, שאפילו אם היהודי לא הדליק את האש אלא רק חיתה בגחלים - פעולה זו כבר מפקיעה את הבישול מבישולי גויים, ובלשונו: "ובהגהות שערי

דורא כתב בשם מהרא"י (סי' עה אות ב) ז"ל, בכמה מקומות נוהגין להתיר להניח שפחות גויות לבשל ולצלות בבית, ואין שולחין יד בתבשיל או בצלי כלל, ואפשר שסמכו אהא דאי אפשר שלא יחתה אחד מבני הבית בגחלים. ושמעינן מכאן, דחיתוי מהני אפילו לא כיוון להתיר על ידי חיתוי זה, אלא עשאו בלא כוונה וכן הוא בכלבו[1]."

בעקבות דברי הרמ"א, בחלק מהמסעדות נהוג להשאיר להבה מחוברת לגז שדולקת באופן קבוע, וממנה לוקח הגוי אש, וכך אפשר לעשות בבתים בהם יש עובד/ת זר/ה. אמנם מובא בשם הגרש"ז אויערבך (שערי הוראה יו"ד עמ' קט), שראוי להחמיר ולא לסמוך על אש הדולקת באופן קבוע, ושבכל תבשיל ותבשיל על היהודי לדליק את האש, בכל זאת מעיקר הדין דבר זה מותר.

אם כן, במקרה בו ישנה אש דלוקה תמיד אפשר לפתור את בעיית בישולי גויים, אלא שלעיתים קרובות מבחינה טכנית קשה להשאיר בבית אש דלוקה תמיד, וכן כאמור הפוסקים הספרדים לא סומכים על הדלקת האש בלבד, ומצריכים בישול ממש על ידי יהודי. כאשר העובד זר מבשל אוכל במיקרוגל, האם גם זה נחשב כבישול שאסור בבישולי נכרים? נחלקו האחרונים:

א. הרה"ג ר' וואזנר (שבט הלוי ח, קפה) כתב, שאין מקום לחלק בין בישול באש לבישול במיקרוגל, שהרי כאמור יש שני טעמים לאיסור בישולי גויים, קרבה והכנסת דברים טמאים - ושניהם רלוונטים גם בבישול במיקרוגל. את דברי הרמ"א הכותב שרק בישול באש נאסר ולא בישול באמצעות כבוש ביאר, שכבוש אינו נחשב כבישול, אבל כיום רגילים לבשל במיקרוגל.

ב. הרה"ג ר' אשר וייס (דברים סי' א) חלק וסבר, שניתן במקום הצורך להקל בבישול במיקרוגל. בטעם הדבר נימק, שמעבר לכך שבישול במיקרוגל אינו איכותי כמו בישול באש (כך שטענת הרב וואנזר נופלת), ייתכן שכאשר חז"ל גזרו על בישולי גויים, גזרו על בישול באש בלבד, שהרי בפשטות גם בבישול באמצעות כבישה שייך קרבה לגוי, ובכל זאת אין בבישול מעין זה בישולי גויים.

כאמור לעיל, הרב אשר וייס סבר שניתן להקל בבישול במיקרוגל. כדי לחזק את היתרו, צירף את דברי הראב"ד: א. התוספות (עבודה זרה לח ע"א ד"ה אלא) הביאו את דברי הראב"ד שסבר, שכאשר השפחות הגויות מבשלות בבתי היהודים, אין בכך חשש איסור בישולי גויים, כיוון שבמקרה מעין זה אין לחשוש שמא תכניס השפחה דברים טמאים לתבשיל, או שתיווצר קרבה בין בעלי הבית לעוזרת. ב. רבינו תם (שם) חלק וסבר שגם בבית ישראל יש לחוש, ומשום כך יש לאסור, ובלשונם:

"אומר הרב אברהם בן רבי דוד, דאסרו חכמים כשהעובד כוכבים מבשלם בביתו, אבל כשהוא מבשל בביתו של ישראל אין לחוש לא לחתנות ולא לשמא יאכילנו דברים טמאים ולא הודה לו רבינו תם, דודאי כיון שהעובד כוכבים מבשל לא חלקו כלל חכמים בין רשות הישראל לרשות העובד כוכבים כי לעולם יש לחוש שמא לא יזהר גם בביתו של ישראל."

ג. גישה שלישית בפוסקים מופיעה בדברי הרמב"ן (שו"ת המיוחסות סי' רפד ד"ה וגם). כמו הראב"ד הוא סבר שניתן להקל בשפחות המצויות בבתי ישראל, אך מטעם אחר. כאשר השפחה קנויה ליהודי למלאכתו (וכפי שהיה בעבר), ממילא בישוליה אינם נחשבים יותר בישולי גוי אלא בישולי יהודי המותרים באכילה (ועיין הערה[2]).

להלכה הרמ"א (יו"ד קיג, ד) הביא את דברי הראב"ד וכתב שניתן לסמוך על דבריו בדיעבד, כך שלפי שיטתו יש מקום להקל במקרה בו עובד זר מבשל לקשיש. השולחן ערוך לעומת זאת פסק כתוספות, שאין חילוק בין מקרה בו הגוי מבשל בבית יהודי למקום אחר. מסקנה דומה עולה מפסק הב"ח, שפסק כדעת הרמב"ן שרק במקרה והגוי קנוי ליהודי אין איסור בישולי גויים. ראינו עד כה מספר טעמים מדוע ניתן להקל בהעסקת עובדים זרים שיבשלו לקשישים בשעת הדחק, טעם נוסף להקל הביא המנחת יצחק (ג, עב) וסבר, שכאשר מדובר בחולה שאין בו סכנה (כפי שמצוי בקשישים רבים), לא נאמר איסור בישולי גויים. ראיה לדבריו הביא מפסק השולחן ערוך (שכח, יט) שכתב, שמותר לבשל בשבת לחולה באמצעות גוי למרות איסור בישולי נכרים. הרה"ג אשר וייס (מנחת אשר שם) חלק על הבנת המנחת יצחק, וסבר שאין לצרף טעם זה להקל. את ראייתו מדברי השולחן ערוך דחה, שכפי שעולה מדברי הראשונים (שמהווים מקור להלכה זו), כוונתם לומר שבמקרה בו חייבים לבשל לחולה בשבת, עדיף שגוי יבשל ולא יהודי למרות שיש בכך איסור בישולי גויים, כיוון שמדובר באיסור קל יותר. עד כה עסקנו בבישולי גויים, מה הדין בקפה או בתה?

א. הפרי חדש (יו"ד קיד, א) ורוב האחרונים סברו שאין בעיה לשתות קפה שהכין גוי, ובטעם הדבר הביא מספר נימוקים. ראשית, מכך שהרמב"ם פסק שיין רימונים ותפוחים אינו כלול בגזירת בישול גויים כי בעבר לא היה מצוי, הבין שאין הדבר כך רק במינים אלו (וכהבנת הכסף משנה), אלא שכאשר חז"ל גזרו על בישולי גויים במשקים, גזרו רק על משקים משכרים, כך שאין בעיה בקפה.

טעם נוסף הביא הפרי חדש, שכאשר חז"ל גזרו על בישולי גויים, הם גזרו רק על דברים שניתן ללפתם עם הפת - וקפה לא רגילים ללפתו עם הפת. טעם שלישי הביא, שוודאי שמים שבישלם גוי מותר לשתותם, שהרי כפי שראינו לעיל דבר שניתן לאוכלו חי אינו אסור משום בישולי גויים, והקפה, למרות טעמו השונה בטל למים, ומשום כך דינו כמים, ובלשונו: ועל פי זה מותר לשתות הקאו"י בבית העכו"ם שעל אף פי שאינו נאכל כמות שהוא חי ועולה על שלחן מלכים, מכל מקום אינו עשוי ללפת בו את הפת ואם כן לית ביה משום בישולי גוים. ובלאו הכי יש להתיר בין הקאו"י ובין מין זה של גיקולאט"י דכי היכי דבטל הפרי לגבי המים לענין ברכה, דהא לא מברכינן עלייהו אלא שהכל, הכי נמי בטל לענין איסור בישול." ב. לעומת זאת, הכנסת הגדולה (הגהות בית יוסף, יו"ד קיד, יז) הביא את דברי האר"י שהחמיר ולא שתה קפה שבישלו גוי. את נימוקו האחרון של הפרי חדש יש לדחות, שעל אף שהקפה מבוסס על מים, מכל מקום הקפה שינה אותם לגמרי.

1 - יש להוסיף, שחלק מהפוסקים הספרדים לא דחו לגמרי את פסק הרמ"א. כפי שראינו בעבר (דברים שם), הרב עובדיה (יביע אומר יו"ד ט, ו) דן האם ניתן לספרדים להקל ולאכול בבתי מלון בהם סומכים על דברי הרמ"א. למעשה, בעקבות צירוף דברי הראב"ד שנראה בהמשך, המהריט"ץ שסבר שבבישול בבתי חרושת אין איסור בישולי גויים, ודברי הרמ"א שדי בהדלקת האש הוא פסק שניתן לסמוך עליו.

2 - לכאורה דברי הרמב"ן תמוהים, שהרי אם טעם האיסור הוא שמא יערבב דבר טמא או החשש לקרבה, מדוע העובדה שהגוי קנוי ליהודי מעלה או מורידה? מדברי הרמב"ן נראה, שעל אף שאכן טעמים אלו שייכים גם במקרה זה, מכל מקום כאשר חז"ל גזרו את גזירתם, הם דיברו רק על מציאות מסוימת, ולא במקרה בו הגוי קנוי ליהודי.

סיפור לשבת

דאג לבנין של ה'
וה' דאג לו לכליה

/ הרב פנחס זרביב

שלום לכם, שמי חיים דפנה ואני מתגורר במודיעין עילית. אני אברך כולל ואב למשפחה ברוכה. הסיפור שלי הוא יוצא דופן, אבל אני וגופי עדים נאמנים שהוא היה גם היה. זה היה לפני שנה, זוכרים? קורונה, סגרים, בידודים, אלכוג'ל. מי לא זוכר. גם אני חוויתי את הבלבול, האבדון, הקושי עם הילדים והפרנסה. לאט לאט התחלתי להבחין שבשעת ליל כל הספסלים באזור שלי מלאים בבחורי ישיבות, הם נמצאים שם עד השעות הקטנות של הלילה. ניגשתי לבחור כזה, ושאלתי אותו מה עושה בחור ישיבה בשעה כזו ברחוב? הוא הסביר לי, שאין לו מסגרת ולכן הוא משועמם. ביום ישן עד מאוחר, ובלילה ער. עוד כמה שיחות כאלו, והבנתי שהקטסטרופה מתרחשת מול העיניים שלי, בחורים יקרים שמחוסר מסגרת מאבדים טעם בלימוד ובתפילה, מתחברים לנוער שוליים, "מציצים" למכשירים פסולים ומתחילים לרכוש אותם לעצמם, נורא, נורא! לא יכולתי לראות את זה. החלטתי לעשות מעשה! דיברתי עם הגבאי בבית הכנסת שלנו, שמשתמשים בו רק בשבתות, פרסמת מודעה שאני פותח מסגרת לבחורים - והטלפונים התחילו לזרום, בחורים, הורים, קרובים. כולם התקשרו לברר. התפרצתי לדלת פתוחה. יום ראשון. אני מסדר ספסלים, מכין שתיה חמה וקרה, עוגות ועוגיות. מחכה לבחורים. והנה מגיח בחור, מסתכל ימין ושמאל. "איפה כולם?" שואל, "תיכף יגיעו" אני משיב לו. אחרי כמה דקות, הוא קם במבוכה, ממלמל "כשתתארגן קבוצה, תקרא לי" רדפתי אחריו, לקחתי את מספרו האישי. חזרתי לשבת. חצי שעה עברה. עוד בחור - ושוב אותו תהליך. הייתי מתוסכל.

הרצון קיים, אבל היוזמה לא מצליחה להתרומם. מה אפשר לעשות? ואז התקשר אלי יהודי וסיפר לי שהוא פועל מטעם 'תפארת בחורים'. להם יש גב ומערכת ארצית, והוא מציע לאחד כוחות. התרגשתי. הרי כולנו רוצים מטרה אחת! מיד חייגתי לכל הבחורים - האורחים לרגע, והזמנתי אותם להגיע למסגרת הקיימת. כמובן שהצטרפתי ופעלתי במרץ. ישיבת תפארת בחורים גדלה במהירות. אברכים מבוגרים וגם צעירים הצטרפו, קבענו חברותות של בחורים ואברכים והאווירה הייתה חמה, שטייגען אמיתי! ובעוד אני פועל ללא לאות, מנהל טלפונים משך רוב שעות היממה - החל שעון החול של חיי לתקתק. אני מושתל כליה. לפני שש שנים עברתי השתלת כליה שלמרבה הצער לא כל כך הצליחה. אני חי על תרופות ומחכה לנס. בשלב מסוים הבנו שאין מנוס מהשתלה, אחי הסכים לתרום לי כליה, ועברנו בדיקות רבות ומתישות. ואז הגיע השלב שבו היה עלי להופיע בפני ועדה רפואית מטעם בית החולים ומשרד הבריאות. לתדהמתי, לאחר חקירה ובדיקה, הודיעו לי שאין להם אפשרות לאשר לי השתלה! לטענתם, העובדה שהכליה הקודמת נדחתה, מוכיחה בעליל שזלזלתי בלקיחת התרופות, אני לא רציני, ולכן מבחינה אתית הם לא יכולים לאשר לתורם נוסף לתת לי את כלייתו. בעוד אני מנסה לחשב את צעדיי, הגיעה הודעה מבית החולים שבדמו של אחי נמצאו נוגדנים והתרומה לא מעשית.

הרגשתי בתוך חושך עצום. כל הדלתות נסגרו בפני! אמרתי לרעייתי שיש לי עצה אחת: אני משקיע את כל הכוחות שלי למען "תפארת בחורים", ומשמים יראו וירחמו. הייתי קצת עייף בתקופה הזו, אבל חיוני ומלא מרץ. הבדיקות הראו על התדרדרות חמורה, ואני מנהל עניינים ביד רמה, גדוש בסיפוק. אני זוכר את הערב הזה, דווקא משום שהוא היה עמוס בטלפונים עם הורים ובחורים, ופתאום מישהו מנדנד לי בטלפון. אני עובר שיחה, אולי בחור זקוק לי? הייתה זו פקידה מבית החולים "אתה צריך להגיע עוד יומיים לבדיקות דם" למה דווקא בבית החולים? אני עובר כל הזמן בדיקות בקופת חולים "לא יודעת, רשום לי פה שיש לך תור להשתלת כליה בעוד שלושה שבועות". "אני מסורב השתלה!" צעקתי, המום. "לא יודעת" הפקידה אדישה "לי רשום שיש לך תור לניתוח". למחרת אני מגיע לבית החולים, ומתברר שהקב"ה רקם לי מערכת שלמה של ניסים: הרופא האישי שלי שמע על החלטת הוועדה והחליט לצאת למאבק. הוא טירטר את המערכת, ושכנע אותם שאני פציינט רציני ומקפיד על התרופות. הדחייה לא אירעה באשמתי. בנוסף, דוד שלי שעמד לעבור ניתוח השתלת כליה מבנו, החליט לבדוק האם אפשר לעשות ניתוח הצלבה" היינו, שבנו יתרום לי, ואחי יתרום לו. כמה בדיקות פשוטות הצביעו על התאמה מעולה! שלושה שבועות אחר

המשך בעמוד הבא...

כך עברתי ניתוח השתלת כליה. הכליה נקלטה במהירות מפליאה והחלה לתפקד כראוי. אני בריא! תודה לכם, בחורי הישיבות נזר הבריאה. בזכותכם קיבלתי מחדש את חיי. מי שדואג לילדים של הקב"ה, מידה כנגד מידה הקב"ה דואג לו.

[הזעקה, אב תשפ"א]

שביבים / שאול שיף

נשאר אותו בחור כשהיה

סיפר הגרב"מ אזרחי שליט"א: בהיותי בחור צעיר טיילתי פעם בתקופת בין הזמנים בעיר פתח תקוה בשעת חצות ליל. והנה הגיעו לאוזני צלילי הוד ענוגים של השתפכות הנפש אל אלוקיה, לימוד מוסר מתוך הזדככות והיטהרות נפשית, מין שירת כיסופים אל בורא העולם.

פניתי לחברי ואמרתי: בואו ונלך אחר הקול. ככל שהתקרבנו הלך הקול והתגבר כשאגת ארי, עד שהגענו אל היכלה של ישיבת לומז'ה וראינו את הגר"א משקובסקי זצ"ל, שהיה אז בחור, יושב ומתמיד ליד כותל המזרח, פרוש ומובדל מכל העולם...

"והנה", המשיך לספר, "הזדמן שלאחר עשרות שנים החילותי לומר 'חבורות' בישיבה בכפר חסידים, ומפני הכבוד ירדתי לכפר ליתן שלום לראש הישיבה. באישון ליל תרתי אחר מעונו, חפשתיהו ולא מצאתיהו. לפתע הבחנתי באור הבוקע מבעד לאילנות. שמתי פני לשם. עמדתי כמסומר במקומי מבלי יכולת להניע איבר, שומע הייתי באותו רגע בדיוק את אותם צלילים של לימוד המוסר ששמעתי בימי חורפי. חשבתי שהנני חולם בהקיץ. התקרבתי אל החלון וראיתי את אותו בחור מישיבת לומז'ה, אשר על אף היותו ראש ישיבה מפורסם וסב לנכדים, נשאר אותו בחור כשהיה..."

(משל האבות)

שאלה מלפני 50 שנה

בספר 'דרכי החיים' מצאנו מעשה שרשם אחד מנכדי מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל [מראשי ישיבת פוניבז' וממנהיגי הציבור הליטאי התורני] ברשימותיו: "הלכתי עם זקני מו"ר (שליט"א) [זצ"ל], וניגש תלמיד אחד שלמד אצלו לפני כחמישים שנה, ושאל התלמיד האם הרב זוכר אותי. ומיד השיב לו זקני שהגיע לישיבה קטנה מבאר שבע עם עוד כמה בחורים וכי הוא היה הטוב שביניהם. "והוסיף ואמר לו: אזכיר לך שאלה ששאלת אותי, והיא, מה יעשה כשחוזר לביתו בבאר שבע בבין הזמנים וכדומה ורוצה לילך לבית הכנסת, וצריך לעבור דרך מקום פריצות. והשבתי לך שלתפילת שחרית שאין מצוי עדיין פריצות תלך להתפלל בביהכנ"ס, ואילו תפילות מנחה ומעריב תתפלל ביחידות בבית". ואם כך לגבי תפילה במניין - כמה זהירות נדרשת בטיול לשם תענוג גרידא, שלא לעבור ולא לדרוך במקומות מועדים ומסוכנים מבחינה רוחנית? נקודה למחשבה.

עוד ביצה לארוחת בוקר

היה זה בבין הזמנים של קיץ שנת תרצ"ה, בהיות הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל משגיח בישיבת לומז'ה בפתח תקוה, לפני שנסע למיר בפולין. כבר אז היה ידוע בעבודתו על עצמו להתרחק מהנאות עוה"ז וצרכי הגוף. אמנם סיפר המשגיח, כי חשב לעצמו שגם הוא צריך הבראה בבין הזמנים ולחזק את גופו, ועל כן חשב להוסיף ביצה לארוחת הבוקר ולהקדים ללכת לישון מדי ערב. ביום הראשון של בין הזמנים מצאה הרבנית דם בביצה, ובערב בשעה שרצה ללכת לישון הגיע בחור אחד כאורח והתוכנית שוב השתבשה. הסתובב המשגיח הלוך וחזור בחדרו והוכיח את עצמו, ושמעוהו ממלמל: "מ'נעמט זיך, מנעמט זיך" [לוקחים, לוקחים...]. לאותו בחור שהגיע אז לביתו של המשגיח ושמע בתמיהה את דברי המוסר מבלי להבין, הסביר המשגיח: "חושבים שהעולם הזה הפקר ולוקחים לוקחים בלי חשבון ושיקול דעת ממי לוקחים ומדוע".

(רבי וועלוול)

הבין את הרמז

{הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות נולד בבראדי שבפולניה בשנת תקכ"ב למשפחת רבנים מפורסמת. אחיו היה מגדולי אותו דור ומחבר 'שערי תשובה' על שו"ע או"ח. בצעירותו כיהן תקופה קצרה ברבנות, אך לאחר שהתעשר התמסר ללימוד התורה וסירב לקבל על עצמו עוד עול רבנות. היה גאון אדיר, גביר עצום פאר הדור, ופוסק גדול, שנשענו עליו כל גדולי ישראל בדבר הלכה למעשה. הוא חיבר ספרים תורניים חשובים, ביניהם 'שערי אפרים' על הלכות קריאת התורה ו'מטה אפרים' על הלכות הימים הנוראים, 'יד אפרים' - הערות על מפרשי השו"ע, שו"ת 'בית אפרים' ועוד. הגרא"ז נפטר ביום כ"ד מנ"א בשנת תקפ"ח.}

מסופר, הגאון רבי אפרים זלמן מרגלית מברודי (בעל שו"ת בית אפרים) הלך אצל אחד מגדולי המלכות להשתדל בדבר המתקת גזירה רעה שנגזרה על היהודים שלא כדין. אף ששר זה ידוע ומפורסם היה כ"לקחן" שידו פשוטה לקבל מתנת יד, קשה היה לו לרבי אפרים זלמן שהיה נקי כפים ובר לבב, להציע לשר שוחד ממון. בא אליו בעקיפין והקיף בדברים סחור סחור, ואותו שר שחומד ממון היה, גם הוא התבייש לתבוע ממנו בפה. פתח השר ואמר: רבי אותה בקשה שאתה מבקשני עליה אמלאנה ברצון רב, אלא שגם אני בקשה גדולה לי אליך. סוחר גדול פלוני בעירנו, חוב גדול של ממון יש לו עלי, יואיל נא מר לסור אליו. מיד הבין רבי אפרים זלמן את הרמז הדק והכל על מקומו בא בשלום. לאחר מעשה יצא רבי אפרים זלמן ודרש: מה דכתיב ארבע מאות שקל עובר לסוחר'? עפרון זה, נשיא בני חת, שמתחילה אמר לו לאברהם "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא" התבייש לקחת את השקלים במישרין מידו של אברהם, לפיכך עמד והפנהו אל סוחר פלוני ופלוני, ואברהם אף הוא הבין את הרמז והעביר לסוחר...

מגבעת הכספת...

אותו היום ערב שבת היה, ואחר חצות היה, והגיע אורח העירה 'שעדליץ' לשבות את שבתו. חיפש מקום לאכסניא לאכול וללון שם למשך יום השבת הקרובה. יהודים קדושים הם, ומחפשים כיצד להיטיב לאחריני, והפנו אותו לאיזה יהודי, שיוכל להכניס אותו לאש"ל מלא למשך יום השבת. לאחר שנח מעמל הדרך, סידר את חפציו, ועשה את הכנותיו האחרונות לקראת שבת מלכתא המתקרב ובאה. ביקש מבעה"ב משחת נעלים לצחצח מנעליו לכבוד שבת, וסכין לגזוז ציפורניו, ואף נשאר לו כחצי שעה לחטוף תנומה קלה לכבוד שבת קודש, וגם לעבור הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום. ברגעים האחרונים בטרם כניסת השבת, אחרי שסידר לעצמו בגדי שבת קודש, קיים את אזהרת חז"ל חייב אדם למשמש בגדיו בערב שבת, וחשב כדת מה לעשות עם צרור הכסף אשר באמתחתו, שהכיל בקרבו שטרות המדינה ומטבעות רבות, וביחד הגיע לסכום עצום של חמשת אלפים רובל כסף, 0005 רובל, סכום עצום והון רב מאד לכל הדעות, סכום שהצטבר מעסקאות שונות שעמל עליהם האורח במשך חדשים רבים, לשמן נדד הרחק ממקומו ומולדתו ומבני משפחתו היקרים, כדי להרוויח את פת לחמו לחם לאכול ובגד ללבוש, וכדי להשיא ילדיו. לקח איפוא את צרור הכסף, וביקש מבעל-הבית לשמור עליו, להניחם למשמרת בארונות ביתו, במקום משומר, הרחק מעיני הגנבים, עד לצאת השבת. בעל-הבית לקח ממנו את הצרור והחביאו היטב במקום משומר.

השבת עברה עליו בצל בעל האכסניא בהתרוממות רוח, בשמחה וגיל, בתפלות שבת בהתרוממות ובהתלהבות, וסעודות שבת כיד המלך בהיותו סמוך על שולחנו, שהגיש לו ממיטב המאכלים שנאפו ונתבשלו בביתו, גם הזמירות שבת ששרו בביתו השרו השראה של קורת רוח עבור האורח הנכבד, ויצא משם שמח וטוב לב. במוצאי שבת קודש, אחרי שהבדיל על הכוס, הזדרז האורח ופנה לבעל הבית להחזיר לו את צרור כספו, כי ממהר הוא לדרכו, וירט הדרך לנגדו. אולם, לתדהמתו כי רבה היא, בעל האכסניא העמיד לו פנים כתמים, כשהוא מתכחש לו לכל ענין הפקדון... "על איזה צרור כסף אתה מדבר?" העמיד פני תם, "איני יודע על מה אתה שח?, לא היו דברים מעולם", המשיך להכחיש כל דבר... האורח עצמו כבר נפלה למבוכה, אחרי שבמשך השבת היה נראה בעה"ב כאיש הגון למאד, וכיבדו ביותרת הכבוד, ונהג עצמו כמנהג בעלי בתים חשובים, ולא פילל שיפול בפח אצל איש נכבד כזה, מאידך ברור לו כשמש בצהרים שהפקיד את כספו אצלו. לבו נפל בקרבו, והחל להתחנן אצלו בדמעות שיחזיר לו את צרור כספו שהכיל 0005 רובל, שהפקיד אצלו בטרם התקדש ליל השבת... שזהו כל הונו ורכושו, ומבלעדיו לא ירים את ידיו ואת רגליו. בעל האכסניא המשיך לשחק את המשחק, וכמאמר העולם "ער שפילט דאס גוט", ומשיב לו בפני תם ובקור רוח: מה לי ולפקדונך, עליו אתה שח, כנראה השארת את הצרור באיזה מקום, ומרוב טלטולי הדרכים שכחת באיזה מקום השארת את זה, אבל איני זוכר שהשארת בידי סכום כסף. אחרי דין ודברים , ראה האורח שלא תצא לו שום הרווחה בעניין הזה, אחרי שבעל האכסניא החליט עתה להפוך את עורו, או ליתר דיוק להראות עכשיו את עורו האמיתי ולהתאכזר לו על כל דבר הפקדון, הוא החליט לצאת לרחוב לטכס עצה ולהתייעץ באנשי העיר כדת מה לעשות באיש הזה, וסיפר להם כיצד נפל כאן בפני שוקת שבורה. כנראה שאנשי העיר, מחמת איזו סיבה שהיא, לא העמידו את פני בעל-הבית כשקרן וגזלן, אם מחמת שקיבלו ממנו פעם איזו טובת הנאה, או שהיה מוסתר במעשיו גם מהם. בכל אופן, הם לא הציגוהו כאיש רע מעללים, אלא השתתפו בצערו וייעצוהו ללכת אל המרא דאתרא ה"ה הגאון הצדיק רבי שמעון דוב אנאליק זצ"ל, הידוע בגאונותו הגדולה וגם בחוכמתו המופלגת, אולי יוכל לחלצו ממיצר, ולגלות את ניסיון העושק.

הגאון הצדיק רבי שמעון דוב אנאליק זצ"ל - הרב משעדליץ, מגדולי וחשובי רבני פולין וליטא, שעוד בטרם מלאו לו ל"ו שנה כבר הופיעו ספריו 'אורח משפט' על שו"ע חושן משפט, וכן חיבר עוד ספרים רבים, ביניהם ספרו 'אמרי רש"ד' על תנ"ך, ועוד כתבי ידות רבים, שחלקם הגדול נאבד בשנות הזעם בימי מלחמות העולם, וחבל על דאבדין. כידוע גידל אצלו את הרה"צ רבי יוסף קדיש קרישבסקי זצ"ל, לימים אביהם של אלפי יקירי ירושלים, ראש בית אב למשפחת 'קרישבסקי' המפוארת בירושלים, שגידלו בנעוריו בליטא אחרי שנתייתם מאביו רבי שמה זצ"ל. ויהי לו לאב לרב ומחנך. בבחרותו שלחו ללמוד בראדין אצל מרן החפץ חיים זי"ע, רבי יוסף קדיש גם קרא לבנו 'שמעון דוב' על שמו ולזכרו של הרב משעדליץ, שהחשיב אותו כאב על שגדל אצלו כבנו, [ראה באריכות בספר הנפלא 'יוסף קדישא']. בצעדים זריזים פנה אל ביתו של הרב דמתא, וכשדמעות רותחות שוטפות את עיניו סיפר לו על העסק הביש בו נפל, כשהפקיד את מיטב כספו לשמירה בידי בעל האכסניא, וסמך על חזותו שהוא איש ישר ונאמן, ועתה אהה נפל בפח, כשהלה מכחיש את הדבר בכל מכל כל. הרב השתתף בצרתו, וחיזק אותו בדברי אמונה ובטחון, שהקב"ה בודאי ישלים חסרונו, ויחד עם זה החל לחשוב מחשבות כיצד לגלות מיהו הגנב ומיהו הנגנב, כשהוא נושא תפלה חרישית להשי"ת שיוכל לגלות את האמת שביניהם, אמנם המוציא מחברו עליו הראיה, אבל לא היו שם עדים ולא שטר, הכול היה בחיפזון בערב שבת, כפי שמטמינין את החמין, וסתם קדרות רותחות הן בבין השמשות. בעל האכסניא נקרא ללשכת הבית-דין. בבית ההוראה, כבר ישב הגאב"ד לבדו, הדור בלבושו וכולו אומר אימה ויראת הכבוד. הרב

ביקש לשמוע שוב את גירסתו של האורח, שחזר על דבריו הראשונים בלא שום שינוי כלל, ואחריו נתבקש בעל האכסניא להשיב על טענותיו, שהשיב ברוגזה קצת שאין הוא יודע מה רוצה ממנו אורח זה, שבמקום להודות לו על האש"ל המלא שקיבל למשך יום השבת, בלא תשלום כלל, אוכל ומשתה כיד המלך, ומטה מוצעת מעוטרת בנוי וביופי להניח את הגופו המיוגע מעמל הדרך, עוד בא עליו בעלילות שווא ובטענות משונות?! שני בעלי הדין נתבקשו לשבת בחדר הסמוך, חדר ההמתנה, עד שיעיין הרב בדינם כדת מה לעשות בכהאי גוונא, האיך לצאת מהסבך אליהם נקלעו. בתוך כך, שלח הרב שליח, באופן חשאי, ללכת בבית האכסניא ולבדוק שם היטב בחורין ובסדקין אולי ימצא שם צרור הכסף.

השליח עשה כפי שנצטווה, כנראה כבר הורגל במעשים כאלו, ויודע כיצד לבצע פעולות כאלו, בצנעא ובחשאי, כשנצרך לגלות מיהו הגנב האמיתי אך חזר כלעומת שבא, שאינו מוצא כלום בחדרי האכסניא. לאחר כרבע שעה, שישבו שני בעלי הדינין, יצא הרב אליהם, כולו סוער ורוגש, ופנה אליהם באמרו שזה דין מסובך מאד, הוא אינו מוצא עדיין דרך כיצד לצאת מהסבך הזה, ישהו הם עוד מעט בחדר הזה ויחכו בסבלנות, ובינתיים יעיין הרב בספרים כדת מה לעשות להוציא פסק נכון לאורה של תורה, ולהגיע לחקר העניין על צד היותר טוב. וחזר לחדרו. אחרי כרבע שעה שוב יצא הרב מחדרו, פניו להבים, ופנה להם שוב כבתחילה בהתנצלות שהדבר צריך עיון רב, וצריך ישוב הרבה, עוד מעט ישוב להם בפסק הדין. אחרי כמה פעמים שנשנה כדבר הזה, יצא הרב מחדרו, ואמר להם: "הנני רואה שעניין זה קשה ומסובך עד למאוד, כבר זמן רב שלא הגיע כזאת לידי, ואולי היה מוטב שאתייעץ בעניין הזה עם חבריי הדיינים, אבל עד שיגיעו, בואו ונראה יחד כיצד אוכל להיחלץ מהסבך הזה, בואו אתם לשתף פעולה עמי...". בתוך כך שביקש מהם הרב לשתף פעולה, אמר: "בואו וננסה להחליף התפקידים, כך אוכל לראות כעומד מן הצד כיצד לדון במעשה כזה". "דהיינו", המשיך הרב לבעל האכסניא, "אתה תשמש לכמה רגעים במקומי, בתפקיד 'הרב', ואני אכנס ואלך במקומך לייצג את 'בעל האכסניא', כך אוכל להיחלץ ולראות את הסיפור מזווית אחרת, בלי חשבונות אחרים".

תוך כדי הדברים, כדי לשבר את האוזן ולהמחיש הדברים ביותר, ניגש אליו הרב, חלץ את כובע הרבני הנכבד אשר לראשו, הוריד את מגבעתו של בעל האכסניא, וישת לראשו עטרת פז, חבש בעה"ב כובע ישועה בראשו, וברגע אחד נתעטר לראשו ב'כתר' הרבנות... והנה... שוד ושבר... שפיכות 'דמים'... תוך כדי שהרים הרב את מגבעתו הרחבה של בעל האכסניא, מיד החלו ליפול עשרות שטרי כסף, שנתפזרו על פני החדר, וגם מטבעות שצלצלו בעצמה על פני החדר... פניו של בעל האכסניא האדימו מרוב בושה, אזיל סומקא ואתא חיוורא...!!! שַׁמָּשׁ וגבאי בית הרב שנכחו בחדר, מיהרו לאסוף את הכספים הרבים שנתפזרו בחלל החדר, בדקו ומצאו שהם מגיעים פרוטה לפרוטה לסכום של "חמשת אלפים רובל כסף"! רובל אחד לא נעדר! הרב מיהר בחוכמתו לסלק מיד הכספים לידי האורח, ולסגור בחשאי את הדין-תורה, סוף סוף בן ישראל הוא ואסור לביישו שלא לצורך (עי' רש"י עה"פ כי קללת אלקים תלוי בפרשת כי תצא). לשמחתו של האורח לא היתה קץ, כשהוחזר כספו שהושג בעמל רב. חוכמתו של הרב הדהדה בכל רחבי העיר שעדליץ הרבתי, ונוכחו לראות בחוכמתו של הרב כי נורא הוא, והחלו ללחש ביניהם כי 'רוח הקודש' מרחפת בביתו של הרב, וכי מהיכן ידע שהכסף נמצא בכובעו של בעה"ב, אם לא ברוח הקודש, וזו היא שעמדה לו, לפעול בחכמה ולהגיע אל כובעו! כשהגיע הדברים לאזניו של הרב, ביטל את הדברים מכל וכל, נענה ואמר: לא נביא אני ולא בן נביא, אין כאן לא רוח הקודש ולא נביאות, אלא גמרא מפורשת יש לי, הגמרא אומרת בפרק אלו מציאות, "אמר רבי יצחק, אדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה",

האדם נזהר מאד בכספו, וממשמש בכל שעה בארנקו או בחבילת הכספים שבכיסו לבדוק אם הוא עדיין נמצא שם, ועל פי זה נהגתי, נכנסתי בכל רבע שעה בערמה של 'דין מסובך', כדי לבדוק במעשיהם של בעלי הדין, ושמתי לב לכך שבעל האכסניא ממשמש בכל העת בכובעו, ואמרתי שבוודאי מונח הכסף בכובעו, ועל כן השתמשתי בתחבולה להרים את כובעו, ומיד נתגלה הכול...!!! מאותו מעשה והלאה נתרומם יותר כבודו של האב"ד דמתא בכל העיר שעדליץ, ובני העיר כיבדוהו ביותר, ונתקדש שם שמים על ידו. (מתוך גיליון קנין תורה מפי הג"ר יוסף קמינצקי שליט"א, ששמע מאביו הגאון רבי נתן זצ"ל, בן לאותו גאון וצדיק רבי יעקב קמינצקי זצ"ל. יש"כ למלמד הוותיק הרה"ח ר' נתנאל קרישבסקי שליט"א, ב"ר ראובן זצ"ל, ב"ר משה לייב זצ"ל, בן הגה"צ רבי יוסף קדיש זצ"ל, שהמציא את הסיפור מפיו של ר' יוסף הנ"ל).

סוד הניצחון נגד יצר הרע

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"כי תצא למלחמה על אויביך" [שלהי פרשת שופטים] מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שהכתוב בא לרמוז על מלחמת האדם עם יצר הרע, שעל האדם להסיר את הפחד מליבו שמא לא יצליח נגדו. שבזאת המלחמה ישנם ב' דברים קשים נגד האדם, הראויים להתיש את כוחו נגד יצר הרע. הראשון שאין האדם מלומד במלחמה הזאת, כמו שיצר הרע זקן ומלומד בה. השנית הואיל והאדם מורכב מגוף גשמי הכרוך אחר תאוות העולם הזה, לכן נמשך הוא אחר התאוות ועשיית הרע כעצת יצר הרע. ומה גם אחר שנכשל בחטאים, יוולדו בו כוחו נוספים להיות להוט אחר עשיית רע. לזה כוון כאן הכתוב "וראית סוס ורכב", סוס כנגד יצר הרע שהרי הוא כסוס המוכן למלחמה. ורכב כנגד האדם שהרכבת החלק הגשמי שבו מושכו אל עשיית הרע כפי עצת יצר הרע. ואמר

ה' "לא תירא מהם כי ה"א עמך"- אמת אם היית בא למלחמה בכוח עצמך, אין בך כוח לעמוד כנגד יצר הרע ולנצח אותו. אבל מכיוון שה' עמך, בוודאי כולו גדול להצילך מכוח יצר הרע, כי הבא ליטהר מסייעין אותו מן השמים. ואמרו חז"ל (קידושין ל:) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו... ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו. אמנם העזרה של הקב"ה אינה באה, אלא אחר יציאתו של האדם למלחמה נגד יצרו הרע. שכן כתוב כאן "כי תצא למלחמה על אויביך" ואז לא תירא מהם "כי ה"א עמך".

עוד אפשר לבאר ע"פ אמרם (קידושין שם) שאמר הקב"ה לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו. וכן יש לרמוז בכתוב כאן "לא תירא מהם כי ה"א עמך המעלך מארץ מצרים" כלומר שהתורה הניתנה לעם ישראל מידיו של ה' היא עמנו, כי אנו עוסקים בה ושומרים לעשות את רצון השי"ת. וראתה התורה להזכיר כאן ענין "המעלך מארץ מצרים" להורות שבזכות ירידתנו למצריים זכינו לקבל את התורה. כמו שאמרו חז"ל (שבת פח:) שכן פתח משה רבינו בתשובתו למלאכי השרת, כשרצו למנוע את מסירת התורה לבני אדם. "למצריים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם". וכן כתוב כאן בהמשך "ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה..." ופירש רש"י אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד כדאי אתם שיושיע אתכם, ע"כ. ושוב כתוב "כי ה"א ההולך עמכם להילחם לכם" וביאר רש"י זה מחנה הארון, ע"כ.

הרי מתבאר לנו מן המקראות הללו, שעיקר זכות ניצחונם של בני ישראל נגד יצר הרע, אינו אלא בזכות כח התורה ההולך עם ישראל. ולא רק בזכות עשה של תלמוד תורה, אלא בזכות שמירת כל המצוות כולן. שכן כתוב בסמוך שדברו השוטרים אל העם, שכל מי שהתחיל במצווה ולא השלים אותה, כגון שבנה בית ולא חנכו, או נטע כרם ולא חללו או ארס אשה ולא לקחה, לא יצא למלחמה אלא יחזור לביתו. ולא זו בלבד, אלא אפילו אם ירא מן החטא שבידו, לא ראוי לצאת למלחמה אלא יחזור לביתו. שכן כתוב "מי האיש הירא ורך הלבב" ופירש רש"י הירא מעבירות שבידו. וביאר רבינו אור החיים על דרך הכתוב (ישעיה לג) "פחדו בציון חטאים" שכל מי שיש בידו עבירות, לבו ירא וחרד מעצמו. ואפילו אינו יודע שיש בידו חטאים, הפחד הנכנס בליבו במלחמה תודיענו שיש בידו עבירות. והטעם בזה כי הנכנס למלחמה צריך לעשות לו נס להינצל מחרב האוייב, וכל שיש בידו מבחינת הרע אינו ראוי לנס ומזלו יפחידו. ולפי דרכנו הנ"ל שהכתובים כאן רומזים למלחמה נגד יצר הרע, נראה לבאר שבא הכתוב להורות לאדם שאפילו חטא הקל - מפריע לו לאדם לנצח את היצר הרע. ולכן צריך האדם להשתדל בכל כוחו להתנקות מן החטאים ואפילו מן הקל שבקלים, כדי שיצליח להתגבר על יצר הרע במלחמתו. ■

וישיב חרבו אל נדנה

תפילה נפלאה שחיבר רבי נתן מברסלב זיע"א, למנוע ולהינצל ממגיפה.
אקטואלי מתמיד בימים אלה, כאשר מגפת הקורונה משתוללת בעולם.

אַתָּה סֵתֶר לִי (יפסיק מעט) מִצַּר תִּצְּרֵנִי, רָנֵּי פַלֵּט תְּסוֹבְבֵנִי סֶלָה. תַּסְתִּירֵנִי מִסּוֹד מְרֵעִים מֵרִגְשַׁת פֹּעֲלֵי אָוֶן. כִּי יִצְפְּנֵנִי בְּסֻכּוֹ בְּיוֹם רָעָה יַסְתִּירֵנִי בְּסֵתֶר אָהֳלוֹ, בְּצוּר יְרוֹמְמֵנִי. יוֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן, בְּצֵל שַׁדַּי יִתְלוֹנָן".

מָלֵא רַחֲמִים, רַחֵם עַל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבְפָרָט עַל כָּל עֲיָרוֹת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הוֹלְכִין וּמִסְתַּבְּרִין בָּהֶם מִינֵי חֳלָאִים וּמַכְאוֹבִים רַחֲמָנָא לְצָלָן רַחֵם עֲלֵיהֶם לְמַעַן שְׁמֶךָ, וְאֱמֹר לַמַּלְאָךְ הֶרֶף יָדֶיךָ, וְיָשִׁיב חַרְבּוֹ אֶל נִדְנָהּ. חוּס וַחֲמֹל עֲלֵיהֶם וְעַל כָּל שְׁאֵרִית עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְלֹא תִתֵּן הַמַּשְׁחִית לָבוֹא אֶל בָּתֵּיהֶם לִנְגֹּף, אוֹ לְהַזִּיק וּלְהַחֲלִישׁ חַס־וְשָׁלוֹם.

רַחֵם רַחֵם, הַצֵּל הַצֵּל, בַּעַל הָרַחֲמִים בַּעַל הַיְשׁוּעוֹת, בּוֹרֵא רְפוּאוֹת נוֹרָא תְּהִלּוֹת אֲדוֹן הַנִּפְלָאוֹת זְכֹר לַעֲבָדֶיךָ אֲבוֹתֵינוּ וְרִבּוֹתֵינוּ הַצַּדִּיקִים הָאֲמִתִּיִּים שֶׁהָיוּ בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, מִימֵי אַבְרָהָם אָבִינוּ עַד הֵנָּה, לְמַעַנָם וּלְמַעַן רַחֲמֶיךָ הָרַבִּים, רַחֵם עָלֵינוּ וְשָׁמְרֵנוּ וְהַצִּילֵנוּ אוֹתָנוּ וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מִכָּל מִינֵי חֳלָאִים וּמַכְאוֹבִים וּמֵחוֹשִׁים שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עַל שׁוּם אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, וְתִשְׁלַח מְהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה מִן הַשָּׁמַיִם לְכָל אוֹתָם (מִיִּשְׂרָאֵל) אֲשֶׁר כְּבָר הִכְּתָה אוֹתָם בְּאֵיזֶה חֹלִי אוֹ מַכְאוֹב רַחֵם עֲלֵיהֶם וּרְפָאֵם מְהֵרָה רְפוּאָה שְׁלֵמָה רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף. אֵל נָא רְפָא נָא לָהֶם לְמַעַן שְׁמֶךָ (ואם מבקש גם על אדם שחלה, יוסף: ובפרט לחולה פלוני/ת בן/בת פלונית) כִּי אֵל מֶלֶךְ רוֹפֵא נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. אֵל חַי וְקַיָּם, מְחַיֵּה חַיִּים, תֵּן לָנוּ חַיִּים וְנִחְיֶה וְלֹא נָמוּת גְּאָלֵנוּ מְפֻוָּת פְּדֵנוּ מְשֻׁחָת.

רִיבוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל, אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ מִי וָמִי אוֹרְבִים עָלֵינוּ בְּכָל עֵת, וּבִפְרָט עַל מִי שֶׁנִּגְזַר עָלָיו אֵיזֶה גְּזֵרָה לֹא טוֹבָה חַס־וְשָׁלוֹם, וְרַק אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ אֵיךְ לְהַסְתִּיר וּלְהַצְפִּין אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מֵהָאוֹרְבִים הַמְסַבְּבִים עָלָיו. רַחֵם עַל כָּל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרָט עַל כָּל מִי שֶׁנִּגְזַר עָלָיו אֵיזֶה גְּזֵרָה לֹא טוֹבָה רַחֲמָנָא לְצָלָן, וְשָׁמְרֵם וְהַצִּילֵם בְּשִׁמּוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים וְהַצִּילֵם [וְהַסְתִּירֵם] בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים מִכָּל צַר וְאוֹיֵב וְאוֹרֵב וּמַסְטִין.

רַחֵם עָלֵינוּ וְהָגֵן בַּעֲדֵנוּ, וְהָסֵר מֵעָלֵינוּ אוֹיֵב דֶּבֶר וְחֶרֶב וְרָעָב וְיָגוֹן, וְהָסֵר שָׂטָן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאַחֲרֵינוּ, וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנוּ כִּי אֵל שׁוֹמְרֵנוּ וּמַצִּילֵנוּ אָתָּה. חוּסָה יְהוָֹה עַל עַמֶּךָ וְהַצִּילֵנוּ מִזַּעְמֶךָ, וְהָסֵר מִפֶּנּוּ מַכַּת הַמַּגֵּפָה וּגְזֵרָה קָשָׁה כִּי אַתָּה שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. מָרָא דְעָלְמָא כּוֹלָּא, "שׁוֹמֵר פְּתָאִים יְהוָֹה", אַתָּה לְבַד יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ, בְּאֵיזֶה שֵׁם, לְהַסְתִּיר וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מִכָּל פְּגָעִין וּמַרְעִין בִּישִׁין, וּמִכָּל מִינֵי גְּזֵרוֹת רָעוֹת, בֵּין קֹדֶם גְּזַר דִּין וּבֵין לְאַחַר גְּזַר דִּין, רַחֵם עֲלֵיהֶם וְשָׁמְרֵם וְהַצִּילֵם בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ הַנּוֹרָאוֹת, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה שׁוּם כֹּחַ לָהָאוֹרְבִים וְהַמַּסְטִינִים לִכְנֹס וּלְהִתְאַחֵז חַס־וְשָׁלוֹם תַּחַת הַמִּסְתָּר וְהַמִּכְסֶה אֲשֶׁר אַתָּה מְכַסֶּה וּמַסְתִּיר בְּרַחֲמֶיךָ וַחֲסָדֶיךָ

בְּשִׁמּוֹתֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים [הַטְּהוֹרִים] וְהַנּוֹרָאִים.

וְקַיֵּם בָּנוּ וּבְכָל עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל מִקְרָא שֶׁכָּתוּב: "תַּסְתִּירֵם בְּסֵתֶר פָּנֶיךָ מֵרֶכְסֵי אִישׁ תִּצְפְּנֵם בְּסֻכָּה מֵרִיב לְשׁוֹנוֹת. שָׂמְרֵנִי כְּאִישׁוֹן בַּת עָיִן בְּצֵל כְּנָפֶיךָ תַּסְתִּירֵנִי. אָגוּרָה בְאָהֳלְךָ עוֹלָמִים אֶחֱסֶה בְסֵתֶר כְּנָפֶיךָ סֶלָה. סִתְרִי וּמָגִנִּי אָתָּה לִדְבָרְךָ יִחָלְתִּי. שָׂמְרָה נַפְשִׁי וְהַצִּילֵנִי אַל אֵבוֹשׁ כִּי חָסִיתִי בָךְ". כִּי אֵין לָנוּ עַל מִי לְהִשָּׁעֵן כִּי אִם עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. "וַאֲנַחְנוּ לֹא נֵדַע מַה נַּעֲשֶׂה כִּי עָלֶיךָ עֵינֵינוּ". יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה צוּרִי וְגוֹאֲלִי, אָמֵן וְאָמֵן:

(ליקוטי תפילות, קל"ו)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net